

Peter de Haan

Hoe kun je als museum van een universitair bedrijf en als wetenschapsmuseum bijdragen aan publiekscommunicatie over wetenschap en techniek? De invalshoek van het Universiteitsmuseum Utrecht is de nieuwsgierigheid: de basishouding van elke wetenschapper. Het museum doet dit door 'science-in-the-making' te laten zien, dus wetenschap als proces. Daarmee wordt de bezoeker ook een onderzoeker. De collecties, de basis van elk museum, worden daarbij nadrukkelijk ingezet. Met het Jeugdlab boekt het Universiteitsmuseum veel succes bij de jongere doelgroep (10-14 jaar). In de nieuwe vaste opstelling in de benedenzalen (gepland in 2004) zal het museum dit concept ook voor de 'grote mensen' gaan toepassen.

De deelnemers aan deze laatste Van Marumlezing werden geheel conform de huisstijl als Jeugdlabbezoekers aan het werk gezet. Fons Cornelisse van de Domstad Pabo, die bij de opzet van het lab nauw betrokken is, gaf ook tekst en uitleg.

Peter de Haan studeerde Economie in Rotterdam en Geschiedenis in Utrecht. Na een kortstondige carrière als docent Economie werkte hij in verschillende staffuncties bij de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Daarna was hij secretaris van het College van Bestuur van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten. In 1998 werd hij directeur van het Utrechts Universiteitsmuseum.

Ook heeft hij verschillende neven- en bestuursfuncties in de culturele sector: bij CREA (de culturele organisatie van de UvA), de Maurits Binger Filmwerkplaats, het Festival/Huis aan de Werf, het Grafisch Atelier Utrecht en de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam. Hij is ook adviseur en commissielid bij de Amsterdamse Kunstraad, de Mondriaan Stichting en de Stimuleringscommissie Beeldende Kunst Utrecht.

De Van Marum Lezingenreeks

In de geest van Martinus van Marum organiseert Stichting Weten elk kwartaal een lezing door een prominente persoonlijkheid uit de praktijk van de wetenschaps- en techniekcommunicatie. Vakgenoten worden aan de hand van een toekomstgericht verhaal met leerpunten uit praktijk uitgenodigd tot reflectie. Tevens biedt de Van Marum Lezing een ontmoetingsplaats voor iedereen die zich actief inzet in het veld. De lezingen worden vastgelegd in de Van Marum Lezingenreeks.

Stichting Weten is het expertisecentrum voor publiekscommunicatie over wetenschap en techniek en wordt gesubsidieerd door de ministeries van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en Economische Zaken.

Van Marum

lezingenreeks 2002

Het geheim van het Universiteitsmuseum

Peter de Haan

4

Martinus van Marum (1750 - 1837)

Een elektriserend geleerde

Martinus van Marum was in de tweede helft van de 18e eeuw een internationaal bekend geleerde. Hij verrichtte onderzoek op een groot aantal wetenschappelijke terreinen, zoals de fysica, de botanie, de paleontologie en de chemie en was daarnaast ook arts. Tevens werkte hij aan de ontwikkeling van ‘praktisch bruikbare toepassingen van wetenschappelijke inzichten’, zoals een draagbaar brandblusapparaat of een luchtverversingssysteem voor gebouwen en schepen.

De rechtvaardiging van wetenschappelijk onderzoek vond hij vooral in het praktisch nut dat het mens en maatschappij oplevert, een inzicht dat niet altijd door zijn wetenschappelijke tijdgenoten werd gedeeld. Als directeur van het naturaliënkabinet van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen en later als directeur van museum en bibliotheek van de Teylers Stichting zette hij zich in om de deuren naar de wetenschap en techniek voor een breed publiek te openen. Daarnaast gaf hij als lector in de natuurwetenschap en wiskunde talloze openbare lessen voor de burgers van Haarlem. Zijn lessen bestreken een breed terrein. Hij gaf spraakmakende openbare demonstraties van wetenschappelijke instrumenten, waarmee hij belangstelling wilde opwekken voor wetenschap en techniek. Bekend werd Van Marum met zijn statische electriciteit opwekkende ‘ongemeen groote elektriseermachine’.

Met zijn wetenschapsideaal en zijn wending naar het brede publiek was Van Marum een vroege vakgenoot van de huidige professionals in de wetenschaps- en techniekcommunicatie.

Bron: Martinus Van Marum 1750 – 1837, Een elektriserend geleerde;
A. Wiechmann en L.C. Palm (redactie), Joh. Enschedé en Zonen, Haarlem, 1987.

Colofon

Vormgeving: de Vormers, Utrecht

Papier: omslag - Bioset, recycled papier

binnen - Bioset, recycled papier

Verantwoording illustraties:

Afbeelding Van Marum: Vrij naar het portret van Martinus van Marum

geschilderd door Ch. H. Hodges in 1826, Teylers Museum Haarlem

Redactie: Martijn de Graaff

Uitgave: Stichting Weten, Postbus 171, 3500 AD Utrecht.

© 2002 Van Marum Lezingenreeks, Utrecht

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van deze uitgave ligt bij de spreker.

Verspreiding van gedeelten van deze uitgave voor deskundigheidsbevordering

binnen de wetenschap- en techniekcommunicatie is toegestaan,

mits bronvermelding plaatsvindt en de uitgever in kennis wordt gesteld.

Voor overige doeleinden dient toestemming gevraagd te worden aan de uitgever.

Eerder verschenen in de Van Marum Lezingenreeks

Van Marum Lezing 2002 nr. 4, 12 december 2002

2002: **Nr. 1** 'De ramp en dan? Wat maakt massacommunicatie over rampen effectief?'
Johan Havenaar, hoofd opleiding Psychiatrie Instituut Altrecht
Nr. 2 'Smaak is subjectief! Regels van de subjectiviteit in communicatie'
Bob Cramwinkel, directeur Centrum voor smaakonderzoek
Nr. 3 'Visueel veilig communiceren'
Jos van den Broek, hoofdredacteur Natuur & Techniek

2001: **Nr. 1** 'Wetenschap: van saai naar cool'
Lucie Bruens
Nr.2 'Wetenschap is drama'
Lea Wiltmondt, zakelijk directeur van Pandemonia Science Theater
Nr.3 'De rol van de politiek bij wetenschap en techniek communicatie, gaspedaal of rem?'
Maria van der Hoeven, Tweede Kamerlid voor het CDA
Nr.4 'De controversiële boodschap'
Jan Gutteling, universitair hoofddocent aan het Twente Instituut voor Communicatie Research

2000: **Nr. 1** 'Geesteswetenschappen; ballast of reddingsboei van de wetenschaps- en techniekcommunicatie?'
Willem Dijkhuis
Nr. 2 'Is wetenschap mediageniek?'
Hans Laroes, plaatsvervangend hoofdredacteur NOS-journaal
Nr. 3 'Biedt wetenschap voldoende entertainment?'
Robert Marijnissen, cultureel marketeer
Nr. 4 'Wetenschaps- en techniek kennis in de netwerk samenleving'
Paul Rutten, TNO

1999: **Nr. 1** 'Museale succesfactoren voor de toekomst'
drs. Wim G. van der Weiden, directeur Naturalis
Nr. 2 'Wie is er dom?'
Arie van Heeringen, secretaris/directeur Adviesraad voor het Wetenschap en Technologiebeleid (AWT)
Nr. 3 'Science centra in dagrecreatief perspectief'
Ben van Gool, iMPACT Advies in dagrecreatie bv.
Nr. 4 'Het Studium Generale in de 21ste eeuw'
André Klukhuhn
Special 'Lachen om jezelf'
dr. Niels Helsloot

Het geheim van het Universiteits- museum

Peter de Haan

Van Marum Lezing 2002 nr. 4

De naam Universiteitsmuseum geeft aan dat het een museum is van een wetenschappelijk bedrijf: in dit geval de Universiteit Utrecht. Dit bedrijf stamt uit 1636 en is op dit moment de grootste universiteit van Nederland. In de loop van de jaren en eeuwen laat zo'n enorme universiteit apparaten en spullen na die ooit een functie hebben gehad in het onderwijs en onderzoek, maar die nu erfgoed zijn geworden. Daar zitten prachtige maar ook waardeloze dingen bij. Het kenmerk van academische verzamelingen is dan ook dat het zoveel is en zoveel verscheidenheid kent.

Veel van de Leidse musea hebben ook een universitaire herkomst. Zo beschikt Naturalis, waar het Universiteit Utrecht in het verleden ook veel dingen naar toe bracht, over tientallen miljoenen objecten. Het Universiteitsmuseum Utrecht is met zo'n miljoen objecten ook geen klein museum.

De achterkant van (voormalig) universitaire musea is dus aan de grote kant. Daar moet door die musea goed voor gezorgd worden. Deze taak is in de afgelopen periode geprofessionaliseerd, al in het oude pand van het Universiteitsmuseum, maar nog nadrukkelijker op de huidige locatie.

Daarnaast heeft het museum nog een aantal andere taken. Met al die collecties willen we ook een verhaal vertellen. De geschiedenis van de collectie is vaak ook de geschiedenis van de wetenschap of in ieder geval van de universiteit. Daar is in de laatste jaren wetenschaps- en techniekcommunicatie bijgekomen: een bijdrage leveren aan de publieksvoorlichting over wetenschap. En we blijven nog steeds de etalage en het visitekaartje van de universiteit.

Professionalisering

Het lijkt alsof ieder museum publieksgericht is, maar dat valt in de praktijk tegen. Toch is er een duidelijke tendens naar professionalisering. Bij het Universiteitsmuseum Utrecht heeft dat er o.a. toe geleid dat wij al drie jaar achter elkaar bezoekersonderzoeken hebben gedaan. Maar ook dat wij een aantal jaren geleden ons receptiepersoneel, dat eerst bestond uit vrijwilligers, hebben gewisseld met professionele receptiemedewerkers. Binnen de afdeling Presentatie wordt inmiddels projectmatig gewerkt en zijn specialisten voor bijvoorbeeld marketing en educatie aangenomen.

Als modern, cultureel bedrijf hoort daar vanzelfsprekend een aangenaam gebouw bij (in ons geval ook een tuin). Wat wij ook erg belangrijk vinden is dat wij hier in Utrecht in de museumsector en binnen de universiteit actief samenwerken. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar samenwerking in de culturele sector is soms een contradictio in terminis. Ook stemmen wij het verzamelen, het selecteren en deselecteren van onze collecties af met collega's.

Wat we erg belangrijk vinden, is dat er bij wetenschap een verhaal en een context hoort. Eén van onze uitgangspunten is dat wetenschap mensenwerk is, dat er altijd een geschiedenis bij hoort. Wetenschap is namelijk niet van vandaag of morgen, maar ook van gisteren. Over die ontwikkeling is veel te vertellen en te zien.

Nieuwsgierigheid

Onze invalshoek is de nieuwsgierigheid die je allemaal hebt of had. Veel van de volwassenen raken die nieuwsgierigheid kwijt, maar zeker als kind heb je die nieuwsgierigheid altijd. Wij willen van onze bezoekers onderzoekers en ontdekkers maken. Van de bezoekers wordt dan ook iets gevraagd. Interactiviteit staat hoog in het vaandel, en dat betekent in dit geval meer dan knopjes en een beeldscherm. Het gaat erom dat de bezoeker zelf aan de slag gaat. In het Jeugdlab hangen vanzelfsprekend computerschermen, daar word je ook naar verwezen als je proeven aan het doen bent. Maar het scherm geeft na een minuut of vijf aan dat je zelf iets moet gaan doen. Veel van onze collega's in de science centra en in de museasfeer zijn m.i. de balans tussen knopjes en schermen en de echte interactiviteit nog aan het zoeken.

Deelnemers aan het werk in het Jeugdlab tijdens de laatste Van Marum Lezing

Het Jeugdlab

De geschiedenis van het Jeugdlab begint eigenlijk in het cursusjaar 1986-1987. De lerarenopleiding van de Hogeschool Utrecht raakte in contact met BSO, het bureau voor systeemontwikkeling. Zij levert hoogwaardige technologie, zoals de software voor de boordcomputer van de satelliet Giotto, die in 1986 op de komeet van Haley werd afgestuurd om daar allerlei onderzoek te gaan verrichten. Het bedrijf bestond 10 jaar en wilde iets doen aan de kloof tussen het onderwijs en het niveau van hoogwaardig opgeleide technologen en informatici. Het idee was dat het mogelijk moest zijn dat je in een bepaalde leeftijdsfase kinderen echt nog attitudinaal kunt beïnvloeden. En daar iets te laten ontstaan waardoor kinderen op jonge leeftijd in contact worden gebracht met techniek en technologie. Er is toen gestart met het techniek-ontdeklokaal, waarbij een groot aantal activiteiten ontwikkeld werd die hun succes hebben bewezen. Falco de Klerk Wolters van de afdeling Technische Natuurkunde van de Technische Universiteit Eindhoven heeft er een dissertatie aan gewijd. In zijn onderzoek heeft hij aangetoond dat het

belangrijk is om kinderen in de leeftijd van zo'n 10, 11, 12 jaar te confronteren met wetenschap en techniek. Dan kan je een positieve attitude ten aanzien van dit soort zaken bewerkstelligen. Dan hebben ze nog belangstelling, dan kun je ze tot die Aha-erlebnis brengen.

In 1992 won het techniek-ontdeklokaal de eerste techniek-junior prijs van destijds nog Stichting Publieksvoorlichting en Wetenschappen en Techniekstichting PWT. Dat was voor het Universiteitsmuseum Utrecht de gelegenheid om contact op te nemen, om samen de jeugd te confronteren met en interesseren voor wetenschap en techniek. Inmiddels is er een langdurige traditie opgebouwd die uiteindelijk tot het Jeugdlab heeft geleid.

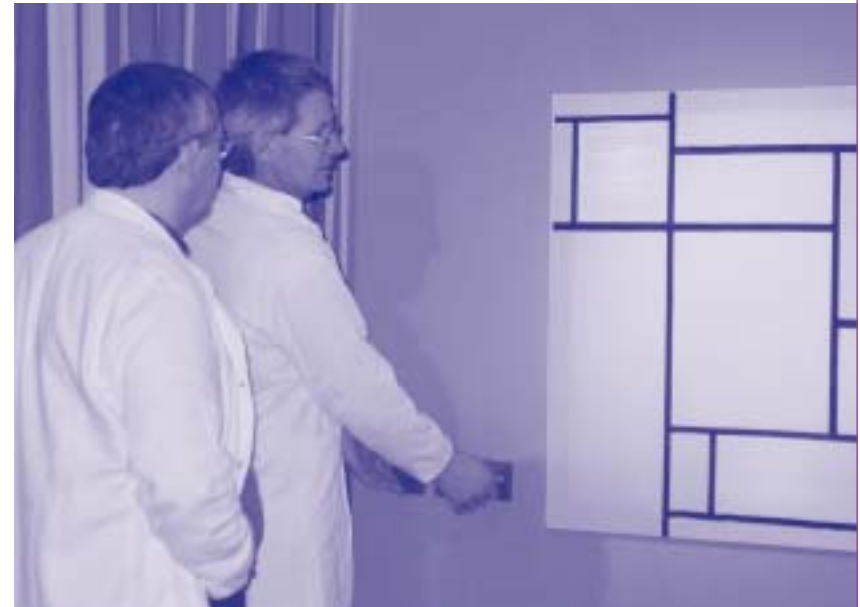
Er is een platformgroep in het leven geroepen, bestaande uit vertegenwoordigers van de drie Utrechtse lerarenopleidingen. Twee daarvan houden zich strikt bezig met het opleiden van leraren voor primair onderwijs, en één, dat is de Hogeschool van Utrecht, heeft ook een afdeling voor basisvorming. Met elkaar is twee jaar lang gewerkt aan alle mogelijke ideeën. Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in het Jeugdlab.

Een didactisch belangrijk uitgangspunt is dat je start bij de nieuwsgierigheid, de verwondering die kinderen van nature hebben. Je loopt door de ruimte en ziet allerlei opstellingen. Regelmatig zul je dan iets ontdekken waarvan je zegt: 'Hoe zit dat, ik ga eens kijken wat daarmee aan de hand is?'. Een opstelling is bedoeld om nieuwsgierig te maken, om te prikkelen.

Een voorbeeld daarvan is een Mondriaan-schilderij, maar dan zonder kleuren. Op dit schilderij zijn drie spotjes gericht: een rode, een blauwe en een gele. Door de spotjes aan en uit te doen, en daarmee de kleuren op verschillende manieren te mengen, kan je andere kleuren maken op het witte doek.

Vanuit zo'n opstelling word je daarna verwezen naar een experiment. Daar kun je nader onderzoek doen naar wat je is opgevallen. Een aantal jeugdlaboranten is aanwezig om de bezoekers te begeleiden. Dit zijn meestal studenten van de lerarenopleidingen, die hier in hun vrije tijd werken.

De bedoeling van het Jeugdlab is om constant te vernieuwen, want op het gebied van natuurkunde, techniek en science is oeverloos veel te ontdekken en te doen. Dus over een paar jaar ziet het Jeugdlab er compleet anders uit.

Kleuren mengen om een Mondriaan-schilderij te maken

Uit onderzoek van de inspectie van het primair onderwijs is overigens gebleken dat het daar met techniek en technologie slecht is gesteld. We hebben in het Nederlandse primair onderwijs geen 'hands-on-science'-traditie. Bastec Nederland, een vereniging voor basisonderwijs en techniek, is er op gebrand om te zoeken naar partners in de regio om een zo fijnmazig mogelijk net te ontwikkelen van centra voor natuur, milieu en techniek. En daar is het Universiteitsmuseum er natuurlijk één van.

Volwassenen

Het Universiteitsmuseum ontwikkelt nu een permanente tentoonstelling voor volwassenen met 'Wetenschap in Wording' als centraal thema: het laten zien van het wetenschappelijk proces. Uitgangspunt daarbij is dat wetenschap niet van vandaag of morgen is maar ook een geschiedenis heeft. Op die manier proberen we onze grote collectie, gestolde wetenschapsgeschiedenis als het ware, te

combineren met de wetenschap van nu. In die zin zitten we, als we ons positioneren, tussen de wat klassiekere wetenschapsmusea in Nederland zoals Boerhaave en Teylers Museum en de science centra waar NEMO een goed voorbeeld van is. We proberen de publieksgerichtheid, de spanning en de activiteiten van de science centra te gebruiken maar daarnaast wel collecties in te zetten en wetenschap niet als een ‘afgerond’ verhaal te zien. We willen science in the making laten zien en bezoekers er bewust van laten worden dat wetenschap nooit af is en ook kan mislukken. Wetenschap is immers mensenwerk.

Dat uitgangspunt is dus ook geïmplementeerd in het Jeugdlab. Waar we nu mee bezig zijn, is om deze aanpak in de hoofdzaal te brengen. De opstelling daar is nu te statisch en vertelt te weinig over wat wetenschap nu werkelijk is. Vanzelfsprekend zit de historische lijn er wel in, anders wordt het wel een erg verwarrend verhaal. Maar in principe willen we het wetenschappelijke proces verdelen in een aantal aspecten die bij iedere wetenschappelijke discipline voorkomen, en met behulp van de collectie dat proces zichtbaar maken.

Het Jeugdlab in het Universiteitsmuseum Utrecht

Rob Visser van het Instituut voor Geschiedenis en Grondslagen voor de Natuurwetenschappen heeft hierover met ons meegedacht. Hij stelt in een recent artikel dat de belangstelling voor de wonderlijke wereld van de wetenschap zich vooral richt op de resultaten van de wetenschap. ‘Hoe fascinerend de uitkomsten van het onderzoek ook mogen zijn, de bijdrage aan het begrip van de wetenschap is nihil. In Engeland, volgens velen de bakermat van de wetenschapsvoorlichting, wordt in brede kring erkend dat bij de communicatie over wetenschap meer rekening moet worden gehouden met de behoeften en wensen van het publiek. Met deze gedachte is het dan ook van groter belang de burger te informeren over de wetenschap in wording dan hem alleen maar kant-en-klare kennis voor te schotelen. Inzicht hoe wetenschappelijke kennis tot stand komt en is gekomen, stelt mensen beter in staat in dialoog een debat met de wetenschap te voeren.’ Het is dus niet toevallig dat hij nauw betrokken is bij de ontwikkeling van de nieuwe zaal.

De nieuwe Utrechtzaal

Het Jeugdlab en de nieuwe volwassenententoonstelling in de Utrechtzaal zijn en worden beide vanuit dezelfde gedachte ontwikkeld: de bezoeker als onderzoeker en ontdekker. En de stap maken van wetenschapsgeschiedenis naar het uitleggen wat wetenschap is en wetenschap als proces laten zien. Daarmee willen we de ontvankelijkheid en de nieuwsgierigheid die je als kind van nature hebt, bij volwassenen prikkelen. Het concept van de Utrechtzaal is wel anders dan het concept van het Jeugdlab. Het wordt geen Jeugdlab voor grote mensen.

Daarnaast blijven we ook de cultuurtoerist bedienen die veeleisend en op zoek naar een zinvol uitje is. De scholier is voor ons een belangrijke doelgroep, maar ook de student van de Universiteit Utrecht in het bachelor-masters onderwijs. De Universiteit Utrecht heeft immers er nadrukkelijk voor gekozen om aandacht voor academische vorming en wetenschapsgeschiedenis in het curriculum op te nemen.

Een succesvolle strategie

De hierboven beschreven strategie is drie jaar geleden gestart en beschreven in het ondernemingsplan 2000 – 2004. We kunnen terugkijken op positieve ervaringen, maar ook op knelpunten. In de afgelopen periode is het bezoekersaantal gestegen van 20.000 naar ruim 30.000. We streven uiteindelijk naar 50.000. Bij die 30.000

is ook een behoorlijke hoeveelheid kinderen. Per jaar ontvangen we nu zo'n 10.000 tot 15.000 kinderen en jongeren.

Het Jeugdlab-concept blijkt vernieuwend te zijn, is succesvol, maar ook erg arbeidsintensief. Samenwerking met scholen is altijd ingewikkeld, maar werkt wel. Ook met de lerarenopleidingen hebben we goede ervaringen.

Universiteitsmusea hadden altijd een onderwijstaak en wij hebben recent die onderwijstaak weer opgepakt. Behalve de groep 10- tot 12-jarigen en de jongeren van de ANW-leeftijd hebben we nu dus ook nadrukkelijk als doelgroep onze studenten van de universiteit door vakken als wetenschapsgeschiedenis en academic context.

Museum voor de klas

Vroeger benaderde de musea in Utrecht de scholen in de regio individueel. Daar werden de scholen soms gek van en het overzicht was ver te zoeken. Daarom hebben de musea elkaar opgezocht en hun educatieve programma's afgestemd. Er is nu een reeks van educatieve programma's vanaf groep 1 tot en met groep 8. Als scholier begin je in groep 1 en 2 op de school zelf. Daarna loop je in Utrecht alle grotere musea door. Wij pakken bijvoorbeeld als 'ingewikkeld' museum samen met de sterrenwacht groep 8. De regie en coördinatie is in handen van het Utrechts Centrum voor de Kunsten, de cultuureducatieorganisatie hier in de stad.

Op dit moment wordt met een aantal basisscholen deze opzet getest. De eerste resultaten zijn zeer bemoedigend, vooral ook omdat we het vervoer voor de scholen regelen. Dat betekent dat we meer krijgen dan de klassieke openbare scholengemeenschappen uit de binnenstad, maar juist ook de scholen uit de wijken Kanaleneiland en Overvecht, die normaal gesproken de reis niet wagen.

Discussie

Vraag

Erik Houwink, Nederlands Instituut voor Biologie

Ik heb jaren geleden kennis gemaakt met Bert Nagel, die bevlogen was om voor de jeugd de ontdekhoek te maken. In Rotterdam heeft hij een ontdekhoek opgebouwd, een gebouw met allemaal leuke dingen. Later is dat ook uitgebreid, in Den Bosch hebben ze er ook één. Die zijn zo gelegen dat als ouders gaan shoppen, ze hun kinderen daar kunnen achterlaten. Is dat de voorloper van het Jeugdlab?

Antwoord Fons Cornelisse

Bert Nagel is hier in Utrecht met de Stichting Ontdekhoek begonnen. Hij was leraar natuurkunde en biologie aan de Rijkspabo. Eén van de grootste ontdekhoeken die hij op dit moment heeft, is gelegen naast het Nationaal Schoolmuseum vlakbij station Rotterdam Blaak. Dat is echt volgens het concept: laat je ouders lekker vrij in de stad, ik ben aan het werk. Hier kun je je kinderen op een verantwoorde manier 'stallen'. Heel veel activiteiten hebben we samen met hem ontwikkeld en wij hebben die ook weer in onze technische ontdekllokken.

Antwoord Peter de Haan

Een aantal organisaties in Nederland hebben inmiddels de Vereniging voor Science Centra opgericht. We willen van elkaar leren en producten en programma's van elkaar overnemen. Juist door elkaar te vinden in een samenwerking hopen we tot een dekkend aanbod van dit type activiteiten te komen.

ROBERT PALLENCAOE, HET KANTOOR

Een opmerking. Het Jeugdlab maakt je weer een beetje kind. De nieuwsgierigheid wordt geprikkeld, al is het alleen maar door een simpele opdracht. Je wilt toch kijken of je in staat bent om dat mysterie op te lossen, dat foeffe te ontdekken. Volgens mij werkt dat bij iedereen zo, hoe oud je ook bent.

JANNEKE VOLTMAN, STICHTING WETEN

Jullie zijn van plan om dit Jeugdlab-concept naar volwassenen te vertalen. Mijn ervaring is dat volwassenen dit soort dingen hartstikke leuk vinden, maar altijd een excuus nodig hebben om het te gaan doen: 'Ach, wij zitten hier voor die lezing, we hebben onze jas gekregen, zullen we maar aan de slag gaan'. Maar ga je als volwassene gericht naar het Universiteitsmuseum om zoiets als het Jeugdlab, weliswaar op jouw niveau afgestemd, te gaan doen? Of heb je dan een extra aanleiding, een excuus nodig? In de WetenWeek is dat namelijk vaak wel zo. Daar zie je ouders achter hun kinderen popelen om zelf aan de slag te gaan. Maar de kinderen zijn altijd het excuus.

Reactie Peter de Haan

Een aantal van onze vanzelfsprekende doelgroepen, de ANW-leerling en onze eigen studenten, heeft aanleiding genoeg. Daarnaast hebben we de reguliere stroom bezoekers. We zijn behoorlijk tevreden over wat we hebben opgebouwd aan bezoekersstromen. Een van de zaken die bij deze bezoekers spelen is: hoe ver krijgen we de mensen! We werken met Tinker Imagineers om een stimulans bij dat publiek te bewerkstelligen zodat ze aan de spullen komen en daarmee aan de slag gaan. Overigens willen we bij de volwassenen nog meer de slag naar de collectie maken. In het Jeugdlab hebben we de collectie nog vaak als 'behang' gebruikt, om het oneerbiedig te zeggen. Wat we in de nieuwe opstelling willen doen is op het niveau van het instrument van toen te gaan zitten, en met replica's uit onze presentatiecollectie de slag te maken tussen collectie, wetenschapsgeschiedenis, wetenschap van nu en wetenschappelijke principes te maken. Dat vergt lang nadenken en ook net een andere manier van omgaan met de spullen.

Vraag

MARTINE SLOTEMAKER, GEPENSIONEERD LERAAR SCHEIKUNDE

Ik heb in het Jeugdlab dode natuur en levenloze natuur gezien. Maar hoe is de link met de levende natuur?

Antwoord Peter de Haan

Mensen hebben natuurlijk altijd zichzelf bij zich. Dat is ook levende natuur. Maar verder kun je in een museum natuurlijk niet constant allemaal nieuwe levende dingen binnenhalen, maar we hopen de natuureducatie wel in onze botanische tuin te verstevigen. U stipt dus wel een punt aan waar we hier mee bezig zijn.

Vraag

JOS DE MEIJER, WATERLEIDINGMUSEUM UTRECHT

Past de naam Universiteitsmuseum nog wel?

Antwoord Peter de Haan

Ik was hier nog geen paar weken binnen, toen ik dacht: dat gaan we direct veranderen. Universiteit is al stoffig en saai, museum is dat ook en de combinatie moet helemaal vreselijk zijn. Terwijl, als je hier binnen bent, het tegendeel het geval is. Ik werk hier nu bijna vier jaar en dan blijkt dat toch ingewikkelder te liggen. Want als je kijkt naar de universitaire herkomst van de collectie en het feit dat je onderzoeker en ontdekker bent, dan is die naam eigenlijk nog niet zo slecht.

Tegelijkertijd merken we nog steeds dat voor de PR en marketing het nog steeds niet echt een pre is. Daarom zijn we aan het nadenken of we dezelfde slag moeten maken als bijvoorbeeld Naturalis, dat vroeger Rijksmuseum voor de Natuurlijke Historie heette. Het Museum voor het Onderwijs is Museon geworden.

We zijn er nog niet uit. We hebben in ons laatste bezoekersonderzoek vijf potentiële namen getest. Opties als de Ontdekking en Experiment vond een aantal mensen wel leuk, maar een groot aantal mensen niet. Als beste kwam Wetenschapsmuseum Utrecht naar voren. Bijna hetzelfde als wat we nu hebben. Er is dus nog geen duidelijk idee wat voor soort naam het zou moeten worden.

De input uit het laatste bezoekersonderzoek gebruiken we om het PR- en marketingonderzoek voor de komende jaren te voeden. Daarnaast is een naamswijziging een behoorlijk ingrijpende operatie. Zelf heb ik het idee dat een logisch moment zou zijn als we de nieuwe tentoonstelling opleveren. Dat is nog steeds gepland halverwege 2004.

Vraag

HENK BREMEN, ERASMUSUNIVERSITEIT ROTTERDAM

Hoe is jullie koppeling met internet? Hebben jullie ook een virtueel museum? Je kunt natuurlijk met het netwerk een heleboel leuke dingen doen.

Antwoord André van Schie,

SYSTEEMBEHEERDER EN WEBMASTER UNIVERSITEITSMUSEUM UTRECHT

Er zijn een aantal plannen, maar een van de problemen die we hebben, is dat het museum verschillende doelgroepen heeft. En de content die wij willen aanbieden is gerelateerd aan onze collectie. We moeten dus de verschillende doelgroepen verschillend benaderen.

Er zit een educatieve kant aan die je in het Jeugdlab ziet, maar er zijn ook processen aan verbonden met collega's in het land, wetenschapsgeïnteresseerden die veel meer van de collectie willen weten.

Wat we nu doen is onze collectie voor een deel, de topstukken, gedigitaliseerd aanbieden op het web met een verhaal erbij in drie lagen: een educatief verhaal, een wetenschappelijk verhaal en een verhaal voor een algemeen breed publiek. Dat blijkt een zeer arbeidsintensief werk te zijn. We zijn nu bezig om te kijken hoe we dat in de toekomst beter kunnen organiseren zodat het minder tijd en moeite kost.

In elk geval gaat in de loop van 2004 onze gedigitaliseerde collectie online, wat vooral voor de wetenschapsgeïnteresseerden interessant is. Los daarvan is er een hele tak voor het Jeugdlab. Daar kan je meer experimenten doen zoals je ze in het Jeugdlab kunt doen. Dat is dan meer als teaser voor mensen om hier naartoe te komen.

Peter de Haan

Wat ik er nog aan toe kan voegen is dat we met twee recente wisseltentoonstellingen over biotechnologie en ruimteonderzoek geoefend hebben met een voorbereidende site, waar je als middelbare scholier informatie kon vinden om de tentoonstellingen goed voorbereid te kunnen bezoeken.

Ten tweede staat bij de Vereniging van Science Centra Nederland e-learning en de

aansluiting bij Kennisnet hoog op de agenda. Want wij denken dat dat de toekomst is. Als ik naar mijn eigen kinderen kijk bijvoorbeeld, dan krijgen die driekwart van hun informatie via het internet, ook al zijn ze 10 en 13 jaar.

Vraag

ERIK HOUWINK, INSTITUUT VOOR BIOLOGIE

Zijn er collega-musea in het land die hier komen om de kunst af te kijken, om iets te leren?

Antwoord Peter de Haan

Dan noem ik weer de Vereniging van Science Centra Nederland die wij aan het opbouwen zijn. Het hangt aan de andere kant van de organisatie zelf af om net een aparte draai aan iets te geven. Maar we proberen absoluut om in die samenwerking en afstemming elkaar beter te vinden. We hebben met de VSCN een paar projecten lopen die we op verschillende plaatsen in het land kunnen neerzetten. Maar het is ingewikkeld om samen te werken.

EVELINE BERGHUIS, STICHTING WETEN

Het bevorderen van de samenwerking in onze sector is natuurlijk één van de doelstellingen van Stichting Weten. Wij makelen en schakelen om te zorgen dat er steeds meer mensen toe overgaan om krachten te bundelen. Stichting Weten doet dat onder andere ook om gericht stimuleringsregelingen uit te zetten, waarbij één van die criteria is in hoeverre je met partners samenwerkt. Volgend jaar zal ons jaarcongres dan ook als leidend thema samenwerking en samenhang hebben.

ERIK HOUWINK, NEDERLANDS INSTITUUT VOOR BIOLOGIE

Ik verwonder me er over dat we zo provinciaals Nederlands denken. Ik ben wel eens in het British Museum en het Exploratorium in San Francisco geweest. Dat is allemaal een paar maten groter dan hier. Moet je je dan verbinden met Naturalis en andere Nederlandse musea? Of moet je juist iets met die grote clubs doen?

Antwoord Peter de Haan

Toevallig is er een paar weken geleden een Ecsite-bijeenkomst geweest, voor alle Europese science centra waar over samenwerking gesproken wordt. Ik denk trouwens dat Nederland als land te weinig geïnvesteerd heeft in onderwijs en kennisoverdracht.

In Engeland zijn in de afgelopen jaren 10 of 15 grote science centra gekomen. Overigens blijkt dat de exploitatie nadien beslist nog niet geregeld is, dus in die zin is de situatie daar ook niet ideaal. Maar als je kijkt naar het bruto nationaal product en de uitgaven aan wetenschaps- en techniekcommunicatie komt Nederland er buitengewoon bekaaid van af. NEMO bijvoorbeeld is in het begin niet goed van de grond gekomen, simpelweg omdat er te weinig subsidie naartoe is gegaan. Ik zie in de hele wereld geen enkel science centrum dat zonder subsidie werkt. Technopolis in Mechelen en het Exploratorium in San Francisco draaien ook voor een deel op subsidies.

Vraag

PIETER LOMANS, UMC UTRECHT

Ik vraag me af waar u naartoe wilt. Het wordt steeds leuker, steeds meer mensen moeten naar binnen. Hoeveel moeten er per jaar komen? En is het uiteindelijk de bedoeling om als dependance in McDonalds te gaan zitten om daar de kennis uit te venten? Is dit het ideaal of zou dat een middel zijn om een ideaal te bereiken. Waar eindigt deze tendens naar de verleuking van de musea?

Antwoord Peter de Haan

Wij maken op een legitieme en integere manier gebruik van een aantal van de aspecten die bijvoorbeeld McDonalds, de Efteling of Disneyland ook gebruiken. Maar geven we er wel degelijk onze inhoudelijke kwaliteit aan. We proberen van deze organisaties te leren.

In het kader van de voorbereidingen voor de Utrechtzaal halen we dit soort mensen in huis, want daar kunnen we van leren. Ook de manier van marketing.

Maar de verleuking die in de museumwereld plaatsvindt, zou absoluut een gevaar kunnen zijn. Dat proberen wij hier te voorkomen. Wat wij wel willen, is vraaggericht te zijn. Dat kan soms zover gaan dat je een tentoonstelling in opdracht maakt, zoals de tentoonstelling over ruimteonderzoek in opdracht van Stichting Ruimteonderzoek. Als wij daar onze kwaliteit en onze educatieve vertaling in mogen aanbrengen, dan vind ik dat legitiem.

We zijn een middelgroot museum met een gigantische collectie. Dat betekent dat er nogal wat menskracht aan de achterkant van het bedrijf hard bezig is met onder andere registratie en collectiebeheer. De publiekskant is ook gegroeid en als dat ons wordt toegestaan door de Universiteit Utrecht, dan houden we dat vol, maar het heeft zijn grens. En we blijven dat ook hier op deze locatie doen, hoewel ik niet eens uitsluit dat we ooit een samenwerking met McDonalds zouden aangaan.

